

**Wykładnia umów.
Standardowe klauzule
umowne. Komentarz
praktyczny z przeglądem
orzecznictwa. Wzory umów**

Wydanie 3.

I. Wykładnia umów

1. Uwagi ogólne (cel i przedmiot wykładni) | 2. Komentarz praktyczny | 2.1. Metody wykładni i kolejność stosowania poszczególnych dyrektyw wykładni | 2.2. Okoliczności uwzględniane w toku wykładni i środki przydatne do ich wykazania | 2.3. Znaczenie celu umowy i zasad współżycia społecznego dla wykładni umowy | 2.4. Kwestionowanie rezultatu wykładni umowy przyjętej przez sąd – dopuszczalność zaskarżenia i postać zarzutów | 3. Orzecznictwo | 4. Umowne kształtowanie sposobu dokonywania wykładni i jej rezultatu | 4.1. Przykłady klauzul umownych dotyczących wykładni umowy | 4.2. Ogólna charakterystyka klauzul umownych dotyczących wykładni umowy | 4.3. Znaczenie prawne klauzul umownych dotyczących wykładni i kwalifikacji umowy

1. Uwagi ogólne (cel i przedmiot wykładni)

Przepisy Kodeksu cywilnego nie posługują się pojęciem „wykładnia umów”, choć oczywiście problematykę wykładni umów regulują. Z uwagi na budowę systemu prawa prywatnego, wykładnia umów stanowi część szerszego co do zakresu uregulowania poświęconego wykładni oświadczeń woli, dla którego **podstawowe znaczenie ma art. 65 KC**. Nie ulega wątpliwości, że do wykładni umów stosuje się zarówno – wprost odnoszący się do umowy – § 2, jak i § 1 art. 65 KC. | Podstawa prawna

Chociaż jest oczywiste, że dokonywać wykładni oświadczeń woli (umowy) może w zasadzie każdy, kto chce poznać ich sens, w praktyce obrotu doniosłość uzyskuje jedynie wykładnia miarodajna prawnie, dokonywana przez organ stosujący prawo, przede wszystkim przez sąd. Ten ostatni jest adresatem wyrażonych w art. 65 KC dyrektyw określających, **jak należy tłumaczyć umowę czy konkretne jej postanowienia**. Świadomość tych dyrektyw interpretacyjnych jest jednak potrzebna nie tylko sądowi, ale też każdemu uczestnikowi obrotu. Z całą pewnością jest ona niezbędna samym stronom umowy czy osobom dokumentującym umowę (np. pracownikom). Bez tej świadomości trudno jest zredagować obejmującą umowę dokument w sposób **zabezpieczający należycie interesy stron transakcji**. | Praktyczne znaczenie dyrektyw wykładni umowy
Towarzysząca redagowaniu dokumentu umowy znajomość dyrektyw, którymi w razie sporu będzie się kierował sąd interpretujący umowę, pozwala zmniejszyć ryzyko **rozbieżności między tym, co uczestnicy obrotu chcą osiągnąć, zawierając umowę, a tym, co rzeczywiście w sferze skutków prawnych osiągają**. | Niejednolity status prawny postanowień umownych

Przepis art. 65 KC nie tylko jest podstawą dla określenia **znaczenia oświadczeń woli** stron umowy, ale służy także **ustaleniu, czy określone zachowania (wypowiedzi) stron w ogóle stanowią oświadczenia woli**. Obie kwestie składają się na problematykę wykładni oświadczeń woli [Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, Część ogólna, Warszawa 2008, s. 40 i n.; P Machnikowski, w: E. Gniewek, P Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2014, s. 162; W. Robaczyński, w: M. Pyziak-Szafnicka (red.), Kodeks cywilny. Część ogólna, Warszawa 2009, s. 680; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC. Komentarz, Warszawa 2010, s. 169; wyr. SN z 22.6.2006 r., V CSK 70/06, Legalis; wyr. SN z 14.5.2009 r., I CSK 401/08, Legalis]. Z punktu widzenia zagadnień poruszanych w tym opracowaniu, należy więc zauważyć, że wyrażone w art. 65 KC dyrektywy wykładni mają znaczenie przede wszystkim dla ustaleń w przedmiocie tego, **czy konkretna klauzula umowna stanowi część umowy w sensie prawnym (czy jest oświadczeniem woli)**, czy też nie ma takiego charakteru (jest np. wyłącznie | Zakres zastosowania art. 65 KC
| Wykładnia umów – zakres zagadnienia

oświadczeniem wiedzy) i może być uznana jedynie za część umowy rozumianej potocznie jako dokument, na który składają się treści o różnym statusie prawnym (zob. *R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne: adaptacyjne, salwatoryjne, merger, interpretacyjne oraz pactum de forma, Warszawa 2013, s. 23 i 32). Zastosowanie dyrektyw interpretacyjnych wynikających z art. 65 KC jest oczywiście przydatne także **dla określenia treści umowy**. Przed zmianą stanu prawnego mogły być one jednak stosowane tylko w celu określenia treści dokonanej w umowie regulacji, nie zaś do ustalania znaczenia zamieszczonych w dokumencie umownym oświadczeń niebędących oświadczeniami woli (np. oświadczeń wiedzy). Wyrażony w orzecznictwie pogląd, zgodnie z którym oświadczenia wiedzy nie podlegają wykładni z zastosowaniem art. 65 KC (wyr. SN z 11.2.2005 r., I PK 178/04, Legalis; wyr. SN z 22.11.2001 r., I PKN 700/00, OSNAPIUS 2003, Nr 21, poz. 517; zob. jednak wyr. SN z 18.1.2012 r., II CSK 157/11, Legalis) przekonująco uzasadniał taki wniosek. Jego akceptacja oznaczała, że ustalenie, czy konkretne postanowienie umowne jest oświadczeniem woli (tzn. czy może być zrozumiane jako **wyrażające adresowane do stron normy postępowania**), czy też jest wyłącznie oświadczeniem wiedzy (tzn. może być zrozumiane jedynie jako **informujące o określonych faktach, np. wiedzy stron o pewnych okolicznościach towarzyszących zawarciu umowy**), powinno się odbywać przy zastosowaniu dyrektyw określonych w art. 65 KC. W zależności od ustalonego w ten sposób charakteru prawnego konkretnego postanowienia umownego, przypisanie postanowieniu określonego znaczenia odbywać się natomiast powinno z zastosowaniem odmiennych dyrektyw interpretacyjnych. O ile wykładnia zamieszczonych w dokumencie oświadczeń woli wymagała sięgnięcia do reguł, które przewidział ustawodawca w art. 65 KC, o tyle ustalenie znaczenia **wypowiedzi niemających charakteru oświadczeń woli nie odbywało się w drodze wykładni dokonywanej na podstawie tego przepisu** (*R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne, s. 23 i n.).

Nie powinno przy tym ulegać wątpliwości, że nawet postanowienia umowne niemające charakteru oświadczeń woli, mimo że nie służą ustanowieniu wiążących strony tej umowy norm postępowania, mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia różnego rodzaju sporów dotyczących

umowy. Mogą one służyć ustaleniu określonych faktów, istotnych z punktu widzenia przepisów stanowiących podstawę orzekania (art. 227 KPC), np. wskazując na określony stan wiedzy stron pozwalający na stwierdzenie, że jedna z nich działała pod wpływem błędu (art. 84 KC). Na potrzeby takich ustaleń dokonuje się więc, rzecz jasna, interpretacji treści, które znalazły się w umowie. Jak podkreślono, przed zmianą stanu

prawnego nie była to jednak wykładnia w rozumieniu art. 65 KC, ale interpretacja z użyciem powszechnych reguł rozumienia, to jest takich reguł, jakich używa się do interpretowania wypowiedzi językowych na co dzień, poza kontekstem stosowania prawa (zob. szerzej na ten temat *R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne, s. 23 i n.; zob. też *K. Mularski*, Czynności podobne do czynności prawnych, Warszawa 2011, s. 303 i n.). Odbywające się w ten sposób przypisanie znaczenia określonemu postanowieniu umownemu jest częścią procesu swobodnej

oceny dowodu (*R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne, s. 87 i n.). Inaczej niż wykładnia oświadczeń woli, nie służy ono ustaleniu przez sąd, **jakie prawa i obowiązki strony ustanowiły** (za pośrednictwem wyrażonych w umowie norm postępowania), ale wykryciu przebiegu rzeczywistych procesów myślowych stron umowy, dzięki któremu konkretne postanowienia umowy mogą być uznane przez sąd za wiarygodny dowód

pewnych faktów istotnych dla sprawy (*R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne, s. 84 i n.; zob. też *K. Mularski*, Czynności podobne, s. 303 i n.). Najczęściej chodzi o fakty takie, jak stan wiedzy czy świadomości stron umowy, istotne dla stosowania wielu przepisów prawa cywilnego (np. o błędzie). Nie musi jednak chodzić wyłącznie o takie fakty.

Wykładnia umów
a interpretacja
postanowień
niebędących
oświadczeniami woli
(poprzedni stan prawny)

Znaczenie prawne
postanowień
umownych
niebędących
oświadczeniami woli

Praktyczne konsekwencje dokonanej wyżej rozróznienia pomiędzy dokonywaną na podstawie art. 65 KC wykładnią oświadczeń woli a interpretowaniem postanowień niemających takiego charakteru nie były tak daleko idące, jak by się to mogło wydawać. Określone | Uwagi teoretyczne ustawowo reguły wykładni oświadczeń woli wyrażają takie dyrektywy interpretacyjne, dzięki którym możliwe jest nadanie oświadczeniom woli znaczenia pożądanego z punktu widzenia wartości, których urzeczywistnienie jest rolą prawa (np. zgodność z zasadami współżycia społecznego). Reguły wykładni oświadczeń woli stanowią więc środek pozwalający na przypisanie tym oświadczeniom znaczenia miarodajnego prawnie, które różnić się może od znaczenia, jakie nadano by im, gdyby stosować powszechne reguły interpretacji. Jednocześnie jednak większość dyrektyw wykładni wyrażonych w art. 65 KC to dyrektywy mające swoje umocowanie w tzw. prawach nauki. Oznacza to, że w art. 65 KC ustawodawca respektuje ogólne reguły interpretacji wypowiedzi i zachowań ludzi, modyfikując je jedynie na potrzeby procedury, jaką jest wykładnia oświadczeń woli.

Jak się wydaje, najistotniejsze różnice pomiędzy obydwiema grupami reguł sprowadzały się do tego, że sąd ustalając znaczenie postanowień umownych, co do których stwierdził, że nie stanowią one oświadczeń woli (nie mają na celu ustanowienia norm postępowania), nie | Zasady współżycia społecznego mógł **kierować się zasadami współżycia społecznego** jako dyrektywą wykładni (por. art. 65 § 1 KC). Dokonywana przez sąd interpretacja tych postanowień powinna zatem zmierzać do ustalenia rzeczywistych zamiarów strony, bez względu na to, czy zamieszczenie w umowie tak zinterpretowanej klauzuli prowadzi do powstania skutków prawnych zgodnych czy niezgodnych z zasadami współżycia społecznego (*R. Strugała*, Standardowe klauzule umowne, s. 215 i n.). Zasadne jest również przyjęcie, że przy interpretacji tego rodzaju postanowień sąd – inaczej niż przy wykładni postanowień wyrażających normy postępowania – nie powinien kierować się celem stron umowy (zob. *K. Mularski*, Czynności podobne, s. 332). Dla interpretacji postanowień niemających charakteru oświadczeń woli istotna jest | Reguła wspólna natomiast, przewidziana także w art. 65 KC, reguła o **konieczności uwzględniania kontekstu**, która zakazuje interpretować wypowiedź w oderwaniu od innych wypowiedzi oraz kontekstu sytuacyjnego.

Opisane wyżej różnice w sposobie interpretowania przez sądy poszczególnych postanowień umownych, w zależności od ich rodzaju, rzadko były akcentowane w literaturze prawniczej. Ich wskazanie wydaje się jednak przydatne dla praktyki. Potrzeby praktyki sprawiają, że dokumenty umowne wykorzystywane w obrocie prawnym coraz częściej są czymś więcej niż oświadczeniami woli tworzącymi jednorodny stosunek cywilnoprawny. Szczególnie w stosunkach dwustronnie profesjonalnych, których dotyczy to opracowanie, umowy oraz wzorce umów najczęściej są **tekstami złożonymi, realizującymi wiele funkcji**. Oprócz postanowień | Złożona treść umowy kształtujących uprawnienia i obowiązki stron dotyczące zasadniczego przedmiotu umowy, zawierają one postanowienia, które kształtują **poboczne zobowiązania**, niemające samodzielnego sensu gospodarczego (np. zobowiązanie do renegotjacji świadczenia z umowy głównej, zobowiązanie do zachowania poufności). Poza tym, zarówno umowy, jak i wzorce umowne częstokroć zawierają także postanowienia o statusie odmiennym od oświadczenia woli, w tym przede wszystkim **klauzule będące oświadczeniami wiedzy**. Taka tendencja rodzi potrzebę specyficznego podejścia do treści umowy, rozumianej szeroko jako wszelkie postanowienia ujęte w dokumencie [por. *P. Machnikowski*, w: *E. Łętowska* (red.), System Prawa Prywatnego, t. 5, Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2013, s. 504 i n.]. Opisane właśnie różnice po wejściu w życie (8.9.2016 r.) ustawy z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 1311 ze zm.)

częściowo przestały mieć znaczenie. Na mocy tej ustawy do Kodeksu cywilnego został dodany art. 65¹ KC, nakazujący do oświadczeń innych niż oświadczenia woli stosować odpowiednio przepisy o oświadczeniach woli. Zmiana taka powoduje, że interpretacja klauzul umownych niebędących oświadczeniami woli odbywać się będzie w sposób jeszcze bardziej zbliżony do wykładni oświadczeń woli. **Wydaje się jednak, że nie wszystkie spośród wskazanych wyżej różnic straciły na znaczeniu – art. 65¹ KC nakazuje do oświadczeń innych niż oświadczenia woli stosować przepisy o oświadczeniach woli jedynie odpowiednio, co zakłada możliwość występowania pewnych różnic między dyrektywami wykładni obu kategorii oświadczeń.**

Zarówno dla ustalenia, że dane postanowienie umowne jest oświadczeniem woli, jak i dla określenia treści wyrażonej w nim regulacji, wykładni podlega całość dokumentu umownego wraz z okolicznościami towarzyszącymi jego sporządzeniu (w tym także wypowiedziami stron nieujętych w dokumencie). Uwzględnienie brzmienia językowego umowy nie kończy bo-

Przedmiot wykładni | wiem jej wykładni. W literaturze i orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że **prawidłowa wykładnia oświadczenia woli wymaga uwzględnienia również jego kontekstu językowego i sytuacyjnego** [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 165 i n.; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 184 i n.; wyr. SN z 20.1.2011 r., I CSK 173/10, Legalis; wyr. SN z 29.1.2002 r., V CKN 679/00, Legalis; wyr. SN z 24.6.2014 r., I CSK 392/13, Legalis; wyr. SN z 3.12.2014 r., III CSK 318/13, Legalis; wyr. SA w Lublinie z 8.9.2015 r., I ACa 208/15, Legalis]. Interpretacja konkretnego postanowienia nie może się więc odbywać w oderwaniu od pozostałych postanowień danej umowy [por. wyr. SN z 12.4.2013 r., IV CSK 569/12, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 18.6.2014 r., I ACa 315/14, Legalis; zob. też J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 184]. Co więcej, w toku wykładni, należy również brać pod uwagę ewentualne powiązania pomiędzy kilkoma umowami, co sprowadza się do konieczności uwzględnienia np. treści umowy ramowej przy interpretacji postanowień umów wykonawczych [J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 185].

Omówione właśnie reguły dotyczące przedmiotu wykładni świadczą o odrzuceniu akceptowanego w starszym orzecznictwie poglądu, jakoby wykładnia oświadczeń woli podlegała zasadzie wyrażonej w paremii *clara non sunt interpretanda*. Zgodnie z nią, postanowienia umowy niebudzące wątpliwości (jasne) w ogóle nie podlegają wykładni i nie stosuje się do nich art. 65 KC.

Zasada omnia sunt interpretanda | Obecnie dominujące w literaturze i orzecznictwie jest podejście wręcz odwrotne. Za obowiązującą uważa się zasadę *omnia sunt interpretanda* [Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, 2008, s. 54; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 169; P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 163; wyr. SN: z 7.12.2000 r., II CKN 351/00, OSNC 2001, Nr 6, poz. 95; z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 16.4.2013 r., V ACa 56/13, Legalis]. Jej akceptacja oznacza, że po uwzględnieniu celów stron czy kontekstu, w jakim została zawarta umowa (wskazującego, jak strony rzeczywiście rozumiały składane oświadczenia woli lub jak powinny je były rozumieć), wykładnia umowy może prowadzić do nadania umowie **znaczenia odmiennego od dosłownego brzmienia**, to znaczy odmiennego od znaczenia, jakie należałoby jej nadać, biorąc pod uwagę wyłącznie powszechnie reguły języka (wyr. SN z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis). Umowa podlega więc wykładni nawet wówczas, gdy jej znaczenie jest „jasne” w świetle reguł językowych (wyr. SN z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 16.4.2013 r., V ACa 56/13, Legalis).

2. Komentarz praktyczny

2.1. Metody wykładni i kolejność stosowania poszczególnych dyrektyw wykładni

W literaturze, a także w orzecznictwie, poszczególne dyrektywy wykładni umów porządkuje się, wyróżniając tzw. metody wykładni. Ich wyróżnianie prowadzi do usystematyzowania dyrektyw interpretacyjnych według pewnych **wartości, które miałyby wyznaczać kierunek działań interpretacyjnych** [Z. Radwański, Wykładnia oświadczeń woli, s. 46 i n.; *tenże*, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, 2008, s. 48 i n.]. Wartości takie to rzeczywiste intencje (wola) osoby podejmującej zachowania kwalifikowane jako złożenie oświadczenia woli oraz zaufanie, jakie zachowanie to wzbudza u uczestników obrotu (adresata oświadczenia). Akceptacja pierwszej z tych wartości jest jednoznaczna z nadaniem oświadczeniu woli w procesie interpretacji znaczenia oddającego rzeczywisty zamiar składającego oświadczenie. Rezultat wykładni prowadzonej przy użyciu dyrektyw odwołujących się do tej wartości ma więc maksymalnie wiernie odzwierciedlać intencje i wyobrażenia tej osoby co do skutków, jakie oświadczenie woli miało wywołać. Przyjęcie drugiej ze wskazanych wartości prowadzi z kolei do ustalenia znaczenia oświadczenia woli uzasadnionego w świetle pewnych obiektywnych reguł, oderwanych od percepcji osoby składającej oświadczenie. Jest to znaczenie, jakie zachowaniu (wypowiedzi) będącemu przedmiotem interpretacji postrzeganemu w jego kontekście nadałaby rozsądna osoba.

Kryterium wyróżnienia

Dyrektywy wykładni nastawione na poznanie intencji (rzeczywistej woli) składającego oświadczenie składają się na tzw. **metodę subiektywną** (subiektywno-indywidualną). Z kolei metoda grupująca dyrektywy nastawione na ochronę zaufania innych uczestników obrotu nazywana jest **metodą obiektywną**. W przypadku umów literatura i orzecznictwo przyjmują bez zastrzeżeń, że podlegają one wykładni dokonywanej według reguł tzw. **metody kombinowanej** [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 163; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 176 oraz wskazane tam bogate orzecznictwo; wyr. SN: z 20.1.2011 r., I CSK 193/10, Legalis; z 15.10.2010 r., V CSK 36/10, Legalis; z 7.3.2007 r., II CSK 489/06, Legalis; z 26.10.2006 r., I CSK 171/06, Legalis; z 12.4.2013 r., IV CSK 569/12, Legalis; z 3.12.2014 r., III CSK 318/13, Legalis; wyr. SA w Krakowie z 4.11.2014 r., I ACa 733/14, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 28.10.2013 r., VI ACa 911/13, Legalis]. Stosownie do jej nazwy, metoda ta zakłada **możliwość uwzględnienia w procesie wykładni zarówno rzeczywistych intencji, jak i zaufania stron umowy**. Jako taka obejmuje ona dyrektywy właściwe dla wykładni obiektywnej oraz dyrektywy typowe dla wykładni subiektywnej. Stosowanie metody kombinowanej w oczywisty sposób wiąże się z koniecznością ustalenia, kiedy należy się posługiwać dyrektywami wykładni subiektywnej, a kiedy – obiektywnej.

Metody wykładni

Metoda kombinowana

Podstawą wyboru między tymi dyrektywami jest przepis art. 65 KC, na podstawie którego wyodrębnia się **dwa etapy wykładni umowy**: pierwszy – wykładni subiektywnej, oraz drugi – wykładni obiektywnej [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 164; W. Robaczyński, w: M. Pyziak-Szafnicka (red.), Kodeks cywilny, 2009, s. 682; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 178 i n.; uchw. SN z 29.6.1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, Nr 12, poz. 168; wyr. SN z 12.4.2013 r., IV CSK 569/12, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 6.8.2015 r., V ACa 415/14, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 28.10.2013 r., VI ACa 911/13, Legalis]. Stosownie do art. 65 § 2 KC w pierwszej kolejności wykładnia umowy powinna uwzględniać zgodny zamiar jej stron. Na

Fazy wykładni kombinowanej

tym etapie, przy użyciu dyrektyw wykładni subiektywnej, sąd przypisuje umowie znaczenie odpowiadające sposobowi jej rozumienia podzielanemu przez strony. Taki sposób działania sądu jest oczywisty w tych sytuacjach, w których strony w chwili sporu sądowego jednakowo rozumieją treść umowy (dając temu wyraz np. w oświadczeniach składanych w pismach procesowych). W większości takich sytuacji aktywność sądu sprowadza się w zasadzie do uznania za ustalony fakt nadania przez strony jednolitego znaczenia ustanowionej w umowie regulacji (art. 229 KPC). Ze względu na ten fakt, znaczenie takie, zgodnie z art. 65 § 2 KC, zostaje przypisane umowie jako doniosłe prawnie. W związku z tym waga pierwszej fazy wykładni (i używanych w jej ramach dyrektyw wykładni subiektywnej) uwiadcza się przede wszystkim wówczas, gdy w toku postępowania treść dokonanej w umowie regulacji okazuje się sporna. Wów-

Moment miarodajny dla oceny

czas etap ten polega na prowadzeniu dowodów na okoliczność tego, **jak strony rozumiały umowę w chwili miarodajnej dla wykładni, tj. w chwili jej zawarcia** (wyr. SA w Krakowie z 14.1.2015 r., I ACa 1384/14, Legalis). Przypisanie umowie znaczenia zgodnego z rzeczywistymi intencjami jednej ze stron może nastąpić w razie ustalenia, że w tej chwili druga strona takie intencje podzielała (tzn. obie strony miały zamiar wywołania dzięki zawarciu umowy tych samych skutków prawnych) lub przynajmniej była ich świadoma [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 163; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 179]. Dokonanie takich ustaleń oznacza konieczność przypisania umowie znaczenia zgodnego z intencjami stron, nawet jeżeli nie jest ono zgodne z powszechnymi regułami języka i jako takie nie znajduje odzwierciedlenia w brzmieniu umowy [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 163; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 179; wyr. SN z 7.11.2003 r., I CK 221/02, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 10.3.2015 r., I ACa 1218/14, Legalis].

Jeżeli w postępowaniu nie uda się ustalić, że w chwili zawarcia umowy strony rozumiały ją jednolicie, **sąd przechodzi do drugiego etapu wykładni, tj. do fazy wykładni obiektywnej** (wyr. SN: z 20.1.2011 r., I CSK 193/10, Legalis; z 31.1.2008 r., II CSK 406/07, Legalis; z 7.3.2007 r., II CSK 489/06, Legalis; z 12.4.2013 r., IV CSK 569/12, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 3.7.2014 r., I ACa 247/14, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 27.3.2015 r., I ACa 885/14, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 28.10.2013 r., VI ACa 911/13, Legalis; wyr. SN z 18.9.2019 r., IV CSK 334/18, OSNC 2020, Nr 6, poz. 52, s. 76). Źródłem dyrektyw tego etapu wykładni jest art. 65 § 1 KC, z którego wynika reguła, zgodnie z którą umowę należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których została zawarta, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje. Na tym etapie celem wykładni jest odtworzenie sensu konwencjonalnego (normatywnego) umowy, a nie sensu rzeczywiście nadawanego jej przez strony.

Normatywne przypisanie znaczenia

Rezultatem wykładni jest **nadanie postanowieniom umowy znaczenia ustalonego według wzorca obiektywnego**, czyli takiego, jakie powinno zostać im przypisane przez rozsądną osobę, która z należytą starannością dokonuje wykładni umowy z uwzględnieniem kontekstu jej zawarcia. Innymi słowy, na tym etapie wykładni sąd nie docieka, jak strony rozumiały postanowienia umowy, ale jak powinny je być – obiektywnie rzecz biorąc – rozumieć w świetle okoliczności, które były – lub powinny – im być wiadome przy dołożeniu przez nie należytej staranności [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 164; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 177; uchw. SN z 29.6.1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, Nr 12, poz. 95; wyr. SA w Krakowie z 23.7.2015 r., I ACa 623/15, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 29.11.2013 r., I ACa 891/13, Legalis; wyr. SN z 12.4.2013 r., IV CSK 569/12, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 3.7.2014 r., I ACa 247/14, Legalis].

W literaturze i orzecznictwie przyjmuje się, że przepisy o wykładni oświadczeń woli stosuje się także do wykładni postanowień zawartych we wzorcu umownym [M. Bednarek, w: E. Łętowska (red.), System Prawa Prywatnego, t. 5, Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2013, s. 709; Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, 2008, s. 87; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 178; post. SN z 22.7.2005 r., III CZP 49/05, Legalis; wyr. SN z 8.8.2001 r., I CKN 18/99, OSNC 2002, Nr 5, poz. 64; uchw. SN z 12.12.1997 r., III CZP 65/97, OSNC 1998, Nr 4, poz. 55]. W grę wchodzić może jednak tylko wykładnia obiektywna, co oznacza, że dla wykładni postanowień wzorca umownego podstawowe znaczenie mają **językowe reguły wykładni** [M. Bednarek, | Wzorce umowne w: E. Łętowska (red.), System Prawa Prywatnego, t. 5, 2013, s. 710; wyr. SN z 28.6.2017 r., IV CSK 501/16, Legalis]. W orzecznictwie dopuszczono także możliwość odwoływania się przy wykładni wzorców umownych do celu umowy, do której inkorporowany jest dany wzorzec (wyr. SN z 6.2.2015 r., II CSK 295/14, Legalis). Wbrew treści uzasadnienia, nie wydaje się jednak, by w sprawie, w której zapadło orzeczenie, chodziło o cel, o którym mowa w art. 65 § 2 KC.

Celem niniejszego opracowania jest między innymi sformułowanie przydatnych dla praktyki dyrektyw wykładni wybranych postanowień umownych, powszechnie wykorzystywa- | Zakres opracowania nych w praktyce obrotu. Sposób ich redagowania z różnych powodów jest poddany silnej standardyzacji, przez co postanowienia te, bez względu na rodzaj umowy, w której je zastrzeżono, bardzo często brzmią niemal identycznie. Przeprowadzona w tym opracowaniu analiza wybranych postanowień umownych dokonywana jest rzecz jasna **w oderwaniu od konkretnej umowy** i towarzyszących jej okoliczności. Z tego powodu, formułowane w tym opracowaniu dyrektywy wykładni poszczególnych postanowień umownych odwołują się głównie do metody obiektywnej. Proponowana w dalszych rozdziałach interpretacja poszczególnych postanowień umownych może być uważana za miarodajną wówczas, gdy w konkretnym stanie faktycznym nie jest możliwe wykazanie, że strony nadawały im odmienne znaczenie. Zasada, zgodnie z którą umowa podlega wykładni zawsze, niezależnie od jej ewentualnej jednoznaczności na gruncie reguł językowych (*omnia sunt interpretanda*), powoduje, że nawet postanowienia brzmiące identycznie, jak te omawiane w opracowaniu, mogą w konkretnej umowie rodzić skutki zupełnie specyficzne, jeżeli tylko strony miały zgodny zamiar wywołania takich właśnie skutków. W sytuacji konfliktu co do sposobu rozumienia danej klauzuli umownej, nawet jeżeli w chwili zawarcia umowy strony rzeczywiście przypisywały jej taki sam sens, trudność udowodnienia tego faktu bardzo często i tak prowadzić musi do zastosowania przez sąd metody obiektywnej. To zaś przesądza o praktycznej przydatności wykładni standardowych postanowień umownych, nawet jeśli jest ona dokonywana w oderwaniu od konkretnej umowy. Nie należy jednak wykluczać zupełnie możliwości zastosowania tzw. wykładni subiektywnej. Jak podkreślono wyżej, sąd może bowiem stwierdzić, że między stronami doszło do porozumienia (strony zgodnie rozumiały treść umowy), również w razie sporu między stronami.

2.2. Okoliczności uwzględniane w toku wykładni i środki przydatne do ich wykazania

W literaturze kwestię okoliczności przydatnych na potrzeby wykładni oświadczeń woli | Rozróżnienie dość często omawia się łącznie, bez rozróżnienia, czy chodzi o **okoliczności przydatne dla zastosowania metody subiektywnej (stosowanej w pierwszej fazie wykładni), czy obiektywnej (stosowanej w fazie drugiej)**. Tymczasem nietrudno zauważyć, że okoliczności pozwalające stwierdzić, jak strony rozumiały postanowienia umowne w chwili zawarcia umowy, mogą nie być

przydatne dla określenia, jak strony powinny były je w tym momencie rozumieć. Chociaż zupełne rozdzielanie od siebie opisanych wyżej metod nie jest możliwe, rozróżnienie to ma istotne znaczenie praktyczne. Powoływanie się przez sąd na określone okoliczności, które nie są przydatne dla metody wykładni, którą powinien zastosować w danym momencie, może być przedmiotem zarzutu dotyczącego prawidłowości wykładni. Zarzuty takie zostały omówione poniżej.

Oświadczenia (wypowiedzi) stron | Jako środek przydatny do wykazania tego, **jak strony rzeczywiście rozumiały składowane oświadczenia woli** (jak rozumiały postanowienia umowy w chwili jej zawarcia), wskazuje się przede wszystkim różnego rodzaju wypowiedzi samych stron. Należą do nich **oświadczenia składane przez strony przy zawarciu umowy lub po jej zawarciu**, w których wyjaśniają one lub pośrednio ujawniają sposób rozumienia treści dokonanej regulacji [Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, 2008, s. 60 i n.]. Nie są to oświadczenia woli, lecz oświadczenia wiedzy, informujące o sposobie rozumienia treści regulacji w chwili zawarcia umowy. Przydatne mogą się okazać zarówno **oświadczenia wymieniane między sobą** przez strony umowy, jak i **oświadczenia kierowane do osób trzecich**. Istotne z punktu widzenia pierwszej fazy wykładni są również **niewerbalne zachowania stron (równoczesne z zawarciem umowy lub późniejsze)**, które wskazują na to, jak strony rozumiały sens umowy [Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, 2008, s. 60 i n.; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 187; wyr. SN z 26.9.2008 r., V CSK 108/08, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 22.11.2013 r., V ACa 481/13, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 16.10.2013 r., I ACa 468/13, Legalis; wyr. SA Warszawie z 22.10.2013 r., VI ACa 321/13, Legalis]. Do zachowań takich zalicza się także **sposób wykonywania umowy** (wyr. SN z 28.2.2017 r., I CSK 250/16, Legalis; wyr. SN z 23.1.2008 r., V CSK 474/07, Legalis; por. wyr. SN z 17.2.1998 r., I PKN 532/97, OSNAPiUS 1999, Nr 3, poz. 81; wyr. SA w Gdańsku z 16.10.2013 r., I ACa 468/13, Legalis; wyr. SN z 10.1.2020 r., I CSK 380/18, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 25.2.2020 r., I AGa 24/19, Legalis). Racjonalnie rzecz biorąc, osoba wykonująca umowę w określony sposób działa w przekonaniu, że jej postępowanie jest zgodne z postanowieniami tej umowy. Brak sprzeciwu drugiej strony zwykle jest wiarygodnym dowodem na to, że obie strony rozumieją umowę w ten sam sposób. Niewątpliwie wiele z okoliczności wskazanych wyżej (np. przyjmujące odpowiednią treść wypowiedzi stron mające miejsce przy zawarciu umowy) ma znaczenie także na użytek drugiego etapu wykładni – pozwalają bowiem ustalić, jak – w ich kontekście – umowa powinna być rozumiana przez strony. Nie wszystkie okoliczności nadają się jednak do prowadzenia takich ustaleń. Treść wielu orzeczeń i wypowiedzi literatury zdaje się sugerować, że uwzględnienie sposobu wykonywania umowy może być przydatne na potrzeby drugiego etapu wykładni, czyli dla zastosowania obiektywnej metody wykładni [zob. J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 180 i 187]. Takie podejście nie wydaje się jednak właściwe [zob. R. Strugała, Porozumienie dotyczące wyboru wspólnego europejskiego prawa sprzedaży (CESL), KPP 2013, Nr 4, s. 954]. Okoliczności, które następują po zawarciu umowy, z natury rzeczy nie mogą bowiem wpływać na to, jak strony powinny były rozumieć umowę w chwili jej zawarcia. Sposób wykonywania umowy może być przydatny na potrzeby drugiego etapu wykładni, czyli dla zastosowania obiektywnej metody wykładni, tylko wtedy, gdy chodzi o sposób wykonania innych umów zawartych przez te same strony wcześniej, przed umową będącą przedmiotem interpretacji (co do takiego znaczenia sposobu wykonywania innych umów zawartych między stronami zob. wyr. SN z 18.11.2016 r., I CSK 802/15, Legalis).

Środki dowodowe | Środkami dowodowymi, które mogą służyć wykazaniu oświadczeń czy zachowań świadczących o określonym rozumieniu umowy przez strony [zob. szerzej na ten temat P. Mach-

nikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 162; R. Strugała, Standardowe klauzule umowne, s. 212 i n.], mogą być z pewnością **dokumenty** (np. dokumenty z przebiegu negocjacji, z których wynika, jakie znaczenie strony nadawały poszczególnym postanowieniom umownym w toku zawierania umowy, czy różnego rodzaju protokoły ujawniające sposób ich rozumienia w toku wykonywania umowy). Do omawianych tutaj środków dowodowych należą również **zeznania świadków**, a w ograniczonym zakresie (art. 299 KPC) także **przesłuchanie stron umowy**. Ten ostatni środek dowodowy, mimo ograniczeń w możliwości jego przeprowadzenia, jest równoważny pod względem mocy dowodowej z innymi środkami wykorzystywanymi w procesie cywilnym. Jak podkreślono w orzecznictwie, zeznania stron mają taką samą moc dowodową jak inne dowody. Ustalenia poczynione na podstawie zeznań stron nie wymagają więc potwierdzenia innymi dowodami (wyr. SN z 16.11.1999 r., II CKN 569/98, Legalis). Katalog środków dowodowych pozostających do dyspozycji stron nie jest formalnie ograniczony. W sporze o treść umowy rozstrzyganym w ramach postępowania cywilnego dopuszczalne i wskazane jest więc korzystanie z wszelkich środków, które – zgodnie z regułami oceny dowodów – mogą przekonująco **wskazywać na sposób rozumienia umowy przez strony w chwili jej zawarcia**.

Jak wyjaśniono wyżej, w razie niemożności ustalenia, że strony w chwili zawarcia umowy rozumiały jej postanowienia jednolicie, konieczne staje się zastosowanie dyrektyw tzw. metody obiektywnej. Rezultatem zastosowania tych ostatnich jest przypisanie postanowieniom umowy znaczenia, jakie strony powinny im nadawać w świetle pewnych **obiektywnych reguł**. W przypadku umów ujętych w dokumencie, a więc gdy interpretowane oświadczenia woli mają postać językową, znaczenia im przypisane powinny odpowiadać przede wszystkim ich **„dosłownemu brzmieniu”** (por. art. 65 § 2 KC *a contrario*). Wykładnia powinna w pierwszej kolejności respektować **reguły znaczeniowe języka** jako reguły obiektywne, uznane przez wszystkich jego użytkowników. Niekiedy uzasadnione może się jednak okazać interpretowanie umowy zgodnie z regułami języków funkcjonalnych, właściwych dla konkretnej grupy zawodowej czy społecznej (języków branżowych, profesjonalnych itp.). O ile bowiem strony umowy należą do kręgu osób, którym da się przypisać znajomość znaczenia reguł takiego języka, wykładnia powinna prowadzić do przyjęcia znaczenia zgodnego z tymi regułami, nawet jeżeli nie odpowiada ono znaczeniu zrekonstruowanemu na podstawie reguł języka powszechnego [J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 182; zob. też wyr. SN z 5.3.2010 r., IV CSK 382/09, Legalis]. Podobnie należy oceniać skutki użycia w umowie określeń języka prawnego lub prawniczego (por. wyr. SA w Warszawie z 22.9.2015 r., VI ACA 1411/14, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 12.1.2015 r., V ACA 465/14, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 19.4.2013 r., I ACA 90/13, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 26.10.2006 r., I ACA 472/06, Legalis). Dostyc powszechnie przyjmuje się, że na profesjonalnych uczestnikach obrotu ciąży powinność rozpoznawania znaczenia sensu używanych przez siebie określeń tego rodzaju i w związku z tym ponoszą ryzyko niewłaściwego posługiwania się nimi (wyr. SA w Białymstoku z 26.10.2006 r., I ACA 472/06, Legalis; A. Bieranowski, Głosa do wyroku SN z 15.10.1999 r., III CKN 366/98, Rej. 2000, Nr 10, s. 103). Konieczność uwzględnienia w procesie wykładni reguł szczególnych podsystemów językowych wynika z czynionego przez ustawodawcę w art. 65 § 1 KC odwołania do zwyczajów (Z. Radwański, Wykładnia oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 89). Do zwyczajowo stosowanych reguł komunikowania się mogą należeć m.in. zwyczaje handlowe funkcjonujące w obrocie gospodarczym i wspólne dla wszystkich profesjonalistów bądź określonej grupy (dla pewnej branży). Zwyczaje handlowe mogą wyznaczać sposób rozumienia określonych klauzul umownych stale stosowanych w obrocie.

Reguły języka

Wykładnia umów
a użycie języka
prawnego
i prawniczego

Podobnie jak w przypadku dyrektyw wykładni subiektywnej, także stosowanie dyrektyw wykładni obiektywnej musi uwzględniać **kontekst zarówno językowy, jak i sytuacyjny**. Względem na okoliczności stanowiące ów kontekst przesądza bowiem o tym, jak strony powinny być rozumieć umowę w chwili jej zawarcia. Jak wyjaśniono wyżej, na kontekst interpretowanych klauzul umownych składają się inne postanowienia umowy, a także zachowania pozawerbalne stron umowy i wypowiedzi towarzyszące zawarciu umowy oraz poprzedzające jej zawarcie. Gdy chodzi o kontekst, na który składają się inne (niż interpretowane) postanowienia umowne, to trzeba podkreślić, że w literaturze zwraca się uwagę na konieczność kierowania się przy wykładni umów tzw. paralingwistycznymi środkami wyrazu, tj. sposobem zorganizowania wypowiedzi pisemnej w przestrzeni (jej układem przestrzennym), różnicami w rozmiarze stosowanej czcionki, sposobem tytułowania, dzielenia fragmentów umowy na jednostki redakcyjne itp. [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 167; J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 184]. Do okoliczności składających się na kontekst należą także akty komunikacji mające miejsce na etapie uzgadniania treści zawartej następnie umowy, np. negocjacje umowy [J. Grykiel, w: J. Grykiel, M. Lemkowski (red.), Czynności prawne. Art. 56–81 KC, 2010, s. 187]. Jeżeli chodzi o sposób ustalania wymienionych tutaj okoliczności, aktualne pozostają, rzecz jasna, sformułowane wyżej uwagi dotyczące środków dowodowych, które mogą się okazać przydatne w postępowaniu cywilnym. Poza tym, kontekstem użytecznym na potrzeby interpretacji postanowień umownych jest także treść innych umów zawartych między tymi samymi stronami oraz inne wymieniane w literaturze okoliczności, takie jak: społeczna charakterystyka stron umowy czy wspólne doświadczenia dotychczasowej współpracy między stronami, które niekiedy mogą prowadzić do ukonstytuowania się tzw. języka indywidualnego (Z. Radwański, Wykładnia oświadczeń woli, s. 95).

2.3. Znaczenie celu umowy i zasad współzycia społecznego dla wykładni umowy

Wyżej zwrócono już uwagę, że – stosownie do art. 65 KC – sąd dokonując wykładni postanowień umownych, powinien uwzględniać zasady współzycia społecznego. Dyrektywa taka sprowadza się do nakazu przyjęcia przez sąd tej spośród możliwych interpretacji umowy, która jest bardziej zgodna z (określonymi jako zasady współzycia społecznego) normami moralnymi niż pozostałe możliwe interpretacje [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 164]. Niebagatelne znaczenie ma również dyrektywa wykładni odwołująca się do celu umowy, wyrażona w art. 65 § 2 KC. Za cel, o którym mowa w tym przepisie, uważa się przyszły stan rzeczy, który ma być zrealizowany w rezultacie wykonania umowy, czyli tzw. cel dalszy. Chodzi przy tym o cel indywidualny, to znaczy taki, który rzeczywiście został uzgodniony przez strony umowy lub jest zamierzony przez jedną z nich, ale znany pozostałym stronom i akceptowany przez nie [P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 166]. Względem na cel umowy powinien prowadzić do przyjęcia takiego spośród kilku możliwych rezultatów wykładni umowy, który w największym możliwym stopniu uczyni z interpretowanej umowy efektywny środek do osiągnięcia zdefiniowanego wyżej celu [zob. szerzej na ten temat P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2014, s. 166 oraz R. Strugała, Standardowe klauzule umowne, s. 51 i n.].

2.4. Kwestionowanie rezultatu wykładni umowy przyjętej przez sąd – dopuszczalność zaskarżenia i postać zarzutów

Przyjęcie przez sąd nieprawidłowego rezultatu wykładni umowy może być skutkiem **naruszenia (niezastosowania, nieuzasadnionego zastosowania, błędnego zastosowania) wyrażonych w przepisie art. 65 KC dyrektyw interpretacji oświadczeń woli**. Wadliwość przyjętej wykładni może również przyjmować postać **błędu w ustaleniach faktycznych oraz ocenie dowodów** (np. nieuwzględnienia określonych okoliczności faktycznych, których uwzględnienia wymaga któraś z dyrektyw wykładni, w wyniku błędnej oceny wiarygodności dowodów służących do wykazania tych okoliczności).

Nieprawidłowa wykładnia – rodzaje naruszeń

W zakresie, w jakim wykładnia oświadczenia woli stanowi zagadnienie prawne (art. 65 KC), podlega ona **kontroli kasacyjnej**, gdyż ewentualne błędy sądu stanowią **naruszenie przepisów prawa materialnego** (wyr. SN: z 20.2.1997 r., I CKN 90/96, Legalis; z 14.3.2008 r., IV CSK 515/07, Legalis; z 22.3.2006 r., III CSK 30/06, Legalis; z 20.3.2002 r., V CKN 945/00, Legalis; z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 5.3.2014 r., VI A Ca 881/13, Legalis; wyr. SN z 15.12.2006 r., III CSK 349/06, Legalis). Zgodnie bowiem z art. 398³ KPC, skargę kasacyjną strona może oprzeć na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Przytoczony przepis stanowi ponadto, że skargę kasacyjną można oprzeć również na zarzucie **naruszenia przepisów postępowania**, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. W § 3 art. 398³ KPC zastrzeżono z kolei, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być **zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów**. W zakresie, w jakim nieprawidłowość wykładni umowy byłaby wynikiem błędów dotyczących ustalania faktów lub oceny dowodów, z całą pewnością nie może ona być przedmiotem skargi kasacyjnej.

Znaczenie rozróżnienia

Należy przy tym zauważyć, że według wyrażanej niekiedy przez SN oceny, dokonanie przez sąd II instancji **wykładni uwzględniającej treść oświadczeń stron, które nie były przedmiotem postępowania dowodowego i nie składają się na materiał zebrany w sprawie**, nie stanowi błędu w zakresie ustalenia faktów lub oceny dowodów i jako takie może być podstawą skargi kasacyjnej (wyr. SN z 13.12.2007 r., I CSK 309/07, Legalis). Naruszenie tego rodzaju SN uznał za **naruszenie art. 233 § 1 KPC**, co pozwalało na przyporządkowanie go do tej podstawy skargi kasacyjnej, którą Kodeks postępowania cywilnego określa jako „naruszenie przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy”. Takie stanowisko wydaje się być wyrazem prezentowanego niekiedy poglądu odnoszącego się do wykładni przepisów o podstawach skargi kasacyjnej w ogóle. Stanowisko to zakładało, że ustalenia w zakresie okoliczności faktycznych mogą podlegać kontroli kasacyjnej w ramach zarzutów naruszenia prawa procesowego przy dokonywaniu ustaleń faktycznych (podobnie, na przykład, SN w wyr. z 5.2.2002 r., II CKN 726/00, Legalis). Obecnie pogląd ten jest jednak odrzucany (zob. szerzej *T. Zembrzusi*, Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2011, s. 339 i n., gdzie Autor prezentuje, a następnie trafnie podważa, stanowiska niektórych przedstawicieli doktryny, którzy opowiadają się za możliwością podnoszenia, opartego na przepisie art. 398³ § 1 pkt 2 KPC, zarzutu naruszenia przepisów procedury regulujących zasady oceny dowodów). Obecnie powszechnie wyrażane jest stanowisko, zgodnie z którym **podstawa kasacyjna wskazana w art. 398³ § 1 pkt 2 KPC (naruszenie przepisów postępowania) nie może służyć kontroli ustaleń faktycznych i ocenie dowodów** [zob. też *T. Wiśniewski*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Art. 367–505³⁷, Warszawa 2010, s. 194; por. wyr. SN z 13.9.2018 r., II CSK 747/17, Legalis].

Zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów a zarzuty dotyczące naruszenia przepisów postępowania

Jeżeli chodzi o możliwość podnoszenia zarzutu nieprawidłowej wykładni w postępowaniu apelacyjnym, brak tutaj ograniczeń analogicznych do tych formułowanych przez ustawodawcę w odniesieniu do podstaw skargi kasacyjnej. Podstawą apelacji mogą być zarzuty odnoszące się do wszelkich wad orzeczenia sądu I instancji, także zarzut nieprawidłowego dokonania przez sąd wykładni umowy, bez względu na postać nieprawidłowości. To, czy nieprawidłowość wykładni polega na niewłaściwym zastosowaniu dyrektyw z art. 65 KC, czy jest raczej wynikiem nieprawidłowości działań sądu przy ustalaniu okoliczności faktycznych, ma jednak pewne znaczenie także w postępowaniu apelacyjnym. Przede wszystkim należy zauważyć, że **prawidło-**

Kontrola apelacyjna
prawidłowości
wykładni

wość zastosowania art. 65 KC, tj. stosowania przez sąd I instancji do prawidłowo ustalonej treści umowy wyrażonych w tym przepisie dyrektyw wykładni, **podlega kontroli apelacyjnej z urzędu** (wyr. SA w Krakowie z 11.4.2013 r., I ACa 227/13, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 27.3.2014 r., I ACa 14/14, Legalis). **Ewentualne błędy w tym zakresie stanowią naruszenie przepisów prawa materialnego, te zaś sąd II instancji bierze pod uwagę z urzędu**. Zgodnie z utrwalonym poglądem, sąd ten nie jest związany podniesionymi w apelacji zarzutami naruszenia prawa materialnego, wiąza go jedynie zarzuty naruszenia prawa procesowego (choć w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania). To zaś oznacza, że sąd apelacyjny stosuje prawo materialne z urzędu i, w granicach zaskarżenia, z urzędu dostrzega uchybienia w jego stosowaniu przez sąd I instancji. **Rozpoznając apelację, sąd powinien więc wyeliminować wszystkie dostrzeżone naruszenia prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji**, pod warunkiem że mieszczą się w granicach zaskarżenia (zob. uchw. SN z 31.1.2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55).

3. Orzecznictwo

Zasady dokonywania
wykładni
oświadczeń woli

Zgodnie z art. 65 § 1 KC, oprócz kontekstu językowego, przy interpretacji oświadczenia woli powinno się brać pod uwagę także okoliczności złożenia oświadczenia woli, czyli tzw. kontekst sytuacyjny, na który składają się w szczególności dotychczasowe doświadczenia stron, ich status, przebieg negocjacji. Niezależnie od tego z art. 65 § 2 KC wynika nakaz kierowania się przy wykładni umowy jej celem. Nie jest konieczne, aby był to cel uzgodniony przez strony, wystarcza – przez analogię do art. 491 § 2, art. 492 i 493 KC – cel zamierzony przez jedną stronę, który jest wiadomy drugiej. Wątpliwości interpretacyjne, które nie dają się usunąć w drodze ogólnych dyrektyw wykładni oświadczeń woli, powinny być rozstrzygnięte na niekorzyść strony, która zredagowała tekst je wywołujący (*in dubio contra proferentem*). Ryzyko niedających się usunąć w drodze ogólnych dyrektyw wykładni oświadczeń woli niejasności tekstu umowy powinna ponieść ta strona, która tekst zredagowała.

wyr. SN z 15.1.2016 r., I CSK 1083/14, Legalis (zob. też wyr. SA w Lublinie z 8.9.2015 r., I ACa 208/15, Legalis)

Wykładnia
oświadczenia woli
– zakres

Reguły wykładni oświadczeń woli należy stosować nie tylko do ustalenia treści złożonych oświadczeń woli, ale także do stwierdzenia, czy dane zachowania stron stanowią oświadczenia woli.

wyr. SN z 22.6.2006 r., V CSK 70/06, Legalis

Wykładnia
postanowień umowy
a status jej stron

Dokonując wykładni postanowień umowy trzeba mieć także na uwadze fakt, że obie strony są przedsiębiorcami, których zachowania powinny być oceniane z uwzględnie-

niem tego, że są uczestnikami profesjonalnego obrotu gospodarczego. Okoliczność ta powinna być brana pod uwagę także w odniesieniu do czynności, które kreują dany stosunek zobowiązaniowy, a nie tylko przy analizie sposobu jego wykonywania.

wyr. SA w Krakowie z 10.11.2015 r., I ACa 943/15, Legalis

W sytuacji gdy każda ze stron inaczej rozumie postanowienia umowy, to za miarodajne należy uznać znaczenie oświadczenia woli, które rzeczywiście mogły i nadały mu obie strony w chwili wyrażenia oświadczenia woli. Decydujący jest więc sens nadany w wyrażonym na zewnątrz oświadczeniu pisemnym, tj. ustalony z punktu widzenia odbiorcy oświadczenia woli, przy uwzględnieniu wzorca normatywnego. Wzorzec ten polega na ocenie jak powinien był zrozumieć oświadczenie ten kto je odbierał, ale przy uwzględnieniu miary przeciętnej staranności i przy uwzględnieniu typu stosunków normatywnych.

Wykładnia umowy w sytuacji, gdy każda ze stron inaczej rozumie jej postanowienia

wyr. SA w Krakowie z 23.7.2015 r., I ACa 623/15, Legalis

Zacieśnienie wykładni tylko do „niejasnych postanowień umowy” miałyby oparcie w art. 65 KC wtedy, gdyby przepis ten uznawał za wyłącznie doniosłe takie znaczenie umowy, jakie wynika z reguł językowych. Jednakże zgodnie z art. 65 § 2 KC w umowach należy raczej badać jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. Przepis ten dopuszcza więc taką sytuację, w której właściwy sens umowy ustalony przy zastosowaniu wskazanych w nim dyrektyw będzie odbiegał od jej „jasnego” znaczenia w świetle reguł językowych. Proces interpretacji umów może się zatem zakończyć ze względu na jej „jasny” sens dopiero wtedy, gdy treść umowy jest „jasna” po zastosowaniu kolejnych reguł wykładni.

Omnia sunt interpretanda

wyr. SA w Katowicach z 16.4.2013 r., V ACa 56/13, Legalis (zob. też wyr. SN z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis)

1. Dla ustalenia, jak strony rzeczywiście pojmowały oświadczenie woli znaczenie ma wiele czynników, w tym także należy wziąć pod uwagę, czy strony umowy są profesjonalistami, a zatem czynności przez nie podejmowane winien cechować zawodowy charakter tej działalności.

Przypisanie umowie znaczenia obiektywnego (normatywnego)

2. Jeżeli strony różnie rozumiały treść złożonego oświadczenia woli, to za prawnie wiążące należy uznać znaczenie oświadczenia woli ustalone według wzorca obiektywnego, czyli takie, jakie powinien mu przypisać adresat oświadczenia, który z należyłą starannością dokonuje wykładni, zmierzającej do odtworzenia treści myślowych osoby składającej oświadczenie woli.

wyr. SA w Białymstoku z 27.3.2015 r., I ACa 885/14, Legalis

Wskazać należy, że na gruncie art. 65 KC przyjmuje się tzw. kombinowaną metodę wykładni. Zakłada ona interpretację oświadczeń woli uwzględniającą jednoczesną realizację dwóch wartości: konieczność respektowania woli podmiotu składającego oświadczenie i potrzebę ochrony zaufania osób trzecich do treści złożonego oświadczenia. Oznacza oparcie wykładni na elementach: subiektywnym i obiektywnym.

Kombinowana metoda wykładni

wyr. SA w Krakowie z 4.11.2014 r., I ACa 733/14, Legalis

Pierwszeństwo subiektywnej metody wykładni oświadczeń woli i umów | W pierwszym etapie wykładni sens oświadczenia woli ustalić należy mając na uwadze rzeczywiste znaczenia nadawane oświadczeniu przez obie strony (sens oświadczenia zgodny z rzeczywistą wolą stron). Dopiero, jeżeli okaże się, że strony nie nadawały złożonym oświadczeniom tego samego znaczenia, konieczne jest odwołanie się do metody obiektywnej. Wedle tej metody sens oświadczenia woli ustala się na podstawie przypisania normatywnego, czyli zgodnie z tym, jak adresat oświadczenia woli sens ten rozumiał i powinien był rozumieć. Decydujący jest wówczas normatywny punkt widzenia odbiorcy oświadczenia, który z należytą starannością dokonuje wykładni zmierzającej do odtworzenia treści myślowych osoby składającej oświadczenie woli.

wyr. SA w Warszawie z 29.11.2013 r., I ACa 891/13, Legalis

Kombinowana metoda wykładni; etapy wykładni | Na tle art. 65 KC przyjmuje się kombinowaną metodę wykładni, która w przypadku oświadczeń woli składanych innej osobie, przyznaje pierwszeństwo temu znaczeniu oświadczenia, jakie rzeczywiście nadawały mu obie strony w chwili jego złożenia. Ten sens oświadczenia woli uznaje się za wiążący. Priorytet stosowania wykładni subiektywnej wynika z art. 65 § 2 KC. Jeżeli okaże się, że strony nie przyjmowały tego samego znaczenia oświadczenia woli konieczne jest przejście do wykładni obiektywnej, tj. ustalenia właściwego sensu oświadczenia woli na podstawie przypisania normatywnego, czyli tak jak adresat oświadczenia woli rozumiał lub powinien je rozumieć. Decydujący jest tu więc punkt widzenia odbiorcy oświadczenia, dokonującego z należytą starannością wykładni zmierzającej do odtworzenia treści myślowych składającego oświadczenie. W przypadku oświadczenia ujętego w formie pisemnej sens oświadczeń woli ustala się na podstawie wykładni tekstu dokumentu. Podstawową rolę mają tu językowe normy znaczeniowe, ale także kontekst i związki znaczeniowe poszczególnych postanowień. Tekst nie stanowi jednak wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń, lecz konieczne jest również zbadanie zamiaru i celu stron, który nie musi być celem uzgodnionym lecz wystarcza cel zamierzony przez jedną i wiadomy drugiej, a także kontekstu faktycznego w jakim umowę uzgadniano i zawierano oraz okoliczności towarzyszących złożeniu oświadczenia woli.

wyr. SN z 24.3.2017 r., I CSK 443/16, Legalis

Wykładnia oświadczeń w ustaleniu treści oświadczeń | Przy wykładni oświadczeń woli stron należy dążyć do nadania mu racjonalnego sensu zgodnego z celem jego złożenia i interesem stron, że wykładni poszczególnych wyrazów dokonuje się z uwzględnieniem kontekstu, a przy takiej ocenie konieczna jest analiza okoliczności złożenia oświadczenia, lecz również zachowanie stron już po jego złożeniu.

wyr. SA w Lublinie z 8.9.2015 r., I ACa 208/15, Legalis

Użycie w umowie sformułowań języka prawnego i prawniczego | Ustalenie treści oświadczenia woli należy do ustaleń faktycznych (por. wyr. SN z 6.11.1996 r., II UKN 9/96, OSNCP 1997, Nr 11, poz. 201). Wykładnia oświadczenia woli natomiast to zagadnienie prawne. Odbywa się na podstawie art. 65 KC i podlega kontroli kasacyjnej, gdyż błędy w tym zakresie stanowią naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną ich wykładnię.

wyr. SN z 22.3.2006 r., III CSK 30/06, Legalis

Posłużenie się w tekście umowy, zatem w dokumencie sporządzanym w języku prawniczym, pojęciem „siły wyższej”, którego sens jest jednoznacznie odczytywany w orzecznictwie i doktrynie prawa, nie uzasadnia nadawania mu w procesie wykładni umowy odmiennego znaczenia na użytek sporu dotyczącego jej wykonania, jeśli strony w umowie nie zawarły stosownej, odmiennej od powszechnie przyjmowanej definicji.

Wykładnia zawartego w umowie pojęcia „siły wyższej”

wyr. SA w Białymstoku z 26.10.2006 r., I ACa 472/06, Legalis

Konstrukcję konwersji czynności prawnej można zastosować jedynie w odniesieniu do istniejącej, lecz nieważnej czynności prawnej, która odpowiada wszystkim istotnym wymogom innej, tzw. zastępczej czynności prawnej, przez co należy rozumieć każdą czynność prawną o innych skutkach albo o innej treści aniżeli czynność nieważna, jeżeli umożliwia ona osiągnięcie zamierzonego praktycznie celu. Powyższe oznacza między innymi to, że konwersja może dotyczyć jedynie przekształcenia – w ramach tego samego zachowania – jednej, nieważnej czynności prawnej, w inną, zastępczą czynność prawną. Nie można dokonać konwersji nieważnej czynności prawnej w tę samą lecz już ważną czynność prawną, ponieważ taka konstrukcja nie jest znana polskiemu prawu.

Warunki zastosowania konstrukcji konwersji czynności prawnej

wyr. SA w Warszawie z 13.3.2013 r., VI ACa 1156/12, Legalis

Wzorce umowne, do których zaliczają się ogólne warunki ubezpieczenia, podlegają wykładni według zasad właściwych dla oświadczeń woli. Z uwagi na funkcję wzorców umownych wprowadzających jednolite normy, skierowane do nieoznaczonego adresata ich wykładnia powinna być dokonywana według metody obiektywnej, tj. zmierzać do ustalenia treści i znaczenia postanowień wzorca z punktu widzenia wiedzy i możliwości poznawczych jego adresata. Przy wykładni niejednoznacznych postanowień wzorców umownych, dokonywanej głównie na podstawie reguł wykładni językowej, należy stosować zasadę *in dubio contra proferentem*, zgodnie z którą wątpliwości interpretacyjne niedające się usunąć w drodze ogólnych zasad wykładni oświadczeń woli powinny być interpretowane na niekorzyść strony będącej autorem tekstu umowy, która ponosi ryzyko jego niejasnej redakcji.

Wykładnia wzorców umownych

wyr. SN z 28.6.2017 r., IV CSK 501/16, Legalis

Przepis art. 65 § 1 KC nakazuje uwzględniać także ustalone zwyczaje. Jeżeli więc strona pozwana zawierała umowy tego samego rodzaju przewidujące klauzulę waloryzacyjną umówionego wynagrodzenia, które były w określony sposób wykonywane to jest to okoliczność, którą powinno wziąć się pod uwagę, dokonując interpretacji podobnego lub takiego samego postanowienia umowy zawartej z powódką.

Wykładnia umowy a sposób wykonywania podobnych umów łączących strony

wyr. SN z 18.11.2016 r., I CSK 802/15, Legalis

W piśmiennictwie w kwestii charakteru prawnego statutu spółdzielni zostały przedstawione cztery koncepcje teoretyczne, z których w orzecznictwie są reprezentowane dwie: teoria umowy i teoria normatywna. Zgodnie z pierwszą koncepcją, statut jest umową, którą zawierają założyciele przez złożenie podpisów pod statutem. Według drugiej, statut jest aktem normatywnym prawa przedmiotowego, tzw. wewnętrznym prawem spółdzielni. Spór ten został rozstrzygnięty na korzyść teorii umowy z dniem wejścia w życie Konstytucji RP z 1997 r., która w art. 87 określiła źródła powszechnie obowiązującego prawa. O postanowieniach statutu spółdzielni można zatem mówić jedynie w znaczeniu prawa umownego (*legis*

Wykładnia umowy a wykładnia statutu

contractus), które podlega interpretacji właściwej dla wykładni oświadczeń woli (art. 65 KC). Dlatego zarzut naruszenia postanowienia statutu spółdzielni przez jego błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie może być podniesiony w skardze kasacyjnej tylko łącznie z zarzutem naruszenia określonego przepisu prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 KPC), mianowicie art. 65 KC lub, jak w okolicznościach niniejszej sprawy, art. 42 § 3 w zw. z art. 24 § 2, 3 i 6 pkt 2 PrSpółdz, skoro uchwała rady nadzorczej w sprawie wykluczenia bądź wykreślenia członka spółdzielni może być bezpośrednio zaskarżona do sądu z powodu jej sprzeczności z postanowieniem statutu.

wyr. SN z 14.3.2008 r., IV CSK 515/07, Legalis

Ustalenia faktyczne a wykładnia umowy | Ustalenie treści oświadczenia woli należy do ustaleń faktycznych i jako takie usuwa się spod kontroli kasacyjnej. Wykładnia ustalonego oświadczenia woli należy natomiast do kwestii prawnych i kontroli kasacyjnej podlega, ale popełnione ewentualnie w tym zakresie przez sąd błędy stanowią naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną ich wykładnię.

wyr. SN z 20.2.1997 r., I CKN 90/96, Legalis (zob. też wyr. SN z 25.3.2004 r., II CK 116/03, Legalis)

Wykładnia umowy – kontrola apelacyjna | Apelujący pozwany nie zgłaszał zarzutu nieważności postępowania, a Sąd odwoławczy z urzędu jej też nie stwierdził. Podstawę faktyczną orzeczenia stanowi stan faktyczny rozpoznawanej sprawy. Ustalenie to zaś jest wynikiem przede wszystkim oceny dowodów przeprowadzonych przez sąd w toku postępowania. Zgodnie z art. 233 § 1 KPC Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału. Skarżący pozwany zarzucał, że Sąd I instancji błędnie wyłożył treść oświadczeń woli stron umowy z 2007 r., tj. powódki i K.M. (2). Tak więc w sprawie chodziło o ustalenie treści umowy z 2007 r., a ostatecznie o wykładnię oświadczenia woli stron umowy, która odbywa się na podstawie art. 65 KC i podlega kontroli apelacyjnej z urzędu, gdyż błędy w tym zakresie stanowią naruszenie przepisów prawa materialnego.

wyr. SA w Szczecinie z 27.3.2014 r., I ACa 14/14, Legalis

Wykładnia umowy – kontrola apelacyjna | Nie można uznać postanowień umowy za prawo materialne, albowiem obowiązują one jedynie strony tej umowy i nie mają mocy powszechnie obowiązującej, jaka cechuje przepisy prawne zawarte w aktach normatywnych, a ich wiążąca moc opiera się na woli zainteresowanych zawierających umowę. Postanowienia umowy podlegają interpretacji właściwej dla wykładni oświadczeń woli (art. 65 KC). Dlatego też zarzut naruszenia postanowienia umowy przez jego błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie może być podniesiony tylko łącznie z zarzutem naruszenia określonego przepisu prawa materialnego (np. art. 65 KC).

wyr. SA w Warszawie z 5.3.2014 r., VI ACa 881/13, Legalis

Ustalenia faktyczne a wykładnia umowy | W istocie rozstrzygnięcie spornej kwestii, czy prace wskazywane przez powoda stanowią prace dodatkowe ponad zakres umowy z 16.4.2008 r., wymaga dokonania wykładni oświadczenia woli zawartego w umowach. Podkreślenia wymaga, że ustalenie treści oświadczenia woli stron należy do ustaleń faktycznych (por. wyr. SN z 6.11.1996 r., II UKN 9/96, OSNCP 1997, Nr 11, poz. 201). Natomiast wykładnia oświadczenia woli to zagadnienie prawne. Odbywa się na podstawie art. 65 KC i podlega kontroli apelacyjnej z urzędu, gdyż

błędy w tym zakresie stanowią naruszenie przepisów prawa materialnego (por. np. wyr. SN z 20.2.1997 r., I CKN 90/96, niepubl.). Treść oświadczenia woli nie budzi wątpliwości, bowiem wynika z zapisów zawartych umów (wraz z załącznikami). Wobec tego podnoszony przez powoda zarzut naruszenia art. 233 § 1 KPC jest nieadekwatny do celu, jaki apelujący zamierza osiągnąć, tj. podważenia trafności wykładni – dokonanej przez Sąd I instancji – oświadczenia woli stron, co do zaliczenia prac wskazywanych przez powoda do zakresu umowy z 16.4.2008 r. Z tej przyczyny, w ramach w istocie wskazanej podstawy naruszenia przepisów postępowania – art. 233 § 1 KPC, zarzuty sformułowane przez powoda nie mogły odnieść spodziewanego skutku.

wyr. SA w Krakowie z 11.4.2013 r., I ACa 227/13, Legalis

1. Na gruncie art. 65 KC zastosowanie znajduje kombinowana metoda wykładni oparta na kryteriach obiektywnych i subiektywnych. Kombinowana metoda wykładni

2. Tekst dokumentu nie stanowi wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń woli, ważnym kryterium są bowiem okoliczności w jakich zostało złożone, czyli kontekst sytuacyjny pozostający w związku ze znaczeniem wyrażeń językowych, w tym przebieg negocjacji, dotychczasowej współpracy stron, zachowanie stron, sposób wykonania zobowiązania oraz inne zachowania przejawiane przez strony *ex post*, które mogą wskazywać na rzeczywisty sposób rozumienia złożonego oświadczenia woli.

3. Cel umowy jest określony przez funkcję, jaką strony wyznaczają danej czynności w ramach łączących je stosunków prawnych. Jest jednym z czynników, które powinny być brane pod uwagę w procesie wykładni, skoro określa intencje stron co do skutków prawnych, jakie mają nastąpić w związku z zawarciem umowy. Cel nie musi być wyartykułowany w treści umowy, a może być ustalony na podstawie okoliczności towarzyszących czynności prawnej.

wyr. SA w Gdańsku z 16.10.2013 r., I ACa 468/13, Legalis
(zob. też wyr. SA w Warszawie z 22.10.2013 r., VI ACa 321/13, Legalis)

Jeżeli strona nie zarzuca wadliwej oceny dowodu, ale oparcie wykładni oświadczeń woli stron, dokonywanej z zastosowaniem przesłanek z art. 65 § 2 KC, na dokumencie, który nie był elementem zgromadzonego w sprawie materiału, tak sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut nie mieści się w hipotezie normy art. 398³ § 3 KPC. Oparcie rozstrzygnięcia na dokumencie niebędącym elementem materiału zgromadzonego w sprawie

wyr. SN z 13.12.2007 r., I CSK 309/07, Legalis

W przypadku sporu dotyczącego umowy, sąd ma obowiązek ustalić zgodny zamiar stron oraz cel umowy, a nie tylko dosłowne zapisy kontraktu. Ponadto, umowa wywiera poza skutkami w niej wyrażonymi również te wynikające z ustawy, zasad współzycia społecznego i ustalonych zwyczajów. Dostowne brzmienie umowy a zgodny zamiar stron

wyr. SN z 15.12.2006 r., III CSK 349/06, Legalis

Wykładnia oświadczeń woli polega na ustaleniu ich znaczenia, czyli sensu. Ma ona na celu ustalenie właściwej treści regulacji zawartej w oświadczeniu woli. Ogólne reguły interpretacyjne prowadzące do osiągnięcia tego celu określone zostały w art. 65 KC. Na tle art. 65 KC należy przyjąć kombinowaną metodę wykładni opartą na kryterium subiektywnym i obiektywnym. Jeżeli okaże się, że strony nie przyjmowały tego samego znaczenia Kombinowana metoda wykładni; etapy wykładni

oświadczenia woli, za prawnie wiążące należy uznać jego znaczenie ustalone według obiektywnego wzorca wykładni, czyli tak jak adresat znaczenie to rozumieć powinien.

wyr. SA w Warszawie z 28.10.2013 r., VI ACa 911/13, Legalis

Znaczenie
rzeczywistej
woli stron

1. Wykładnia umów powinna uwzględniać rzeczywistą wolę stron, co wymaga nie tylko badania jednego, konkretnego zapisu, ale analizy całości umowy. Wskazane jest bowiem przyjmowanie takiego sensu oświadczenia woli, które uwzględnia logikę całego tekstu. Nadto istotnego znaczenia nabierają wcześniejsze i późniejsze oświadczenia oraz zachowania, czyli tzw. kontekst sytuacyjny.

2. Odbiorca oświadczenia woli może skutecznie powołać się na sens przez siebie rozumiany wtedy, gdy każdy uczestnik obrotu znajdujący się w podobnej sytuacji (szczególnie dysponujący takim samym zakresem wiedzy o oświadczeniu i okolicznościach jego złożenia), zrozumiałby tak samo jego znaczenie. Decyduje zatem normatywny i zindywidualizowany punkt widzenia odbiorcy, który z należyłą starannością dokonuje interpretacji zmierzającej do odtworzenia treści myślowych składającego oświadczenie woli.

wyr. SA w Katowicach z 22.11.2013 r., V ACa 481/13, Legalis

Wykładnia
a kwalifikacja
czynności prawnej

Do zakresu wykładni oświadczeń woli, do której ma zastosowanie art. 65 § 1 i 2 KC, nie należy kwalifikacja czynności prawnej jako jednej z typowych umów uregulowanych w Kodeksie cywilnym.

wyr. SN z 20.2.2008 r., II CSK 448/07, Legalis (zob. też wyr. SN z 22.6.2006 r., V CSK 70/06, Legalis)

Wykładnia umowy
a sposób jej
wykonywania

Sens oświadczeń woli ujętych w formie pisemnej ustala się przyjmując za podstawę wykładni przede wszystkim pełny tekst dokumentu. Interpretacja wywołującego wątpliwości i spornego między stronami postanowienia umowy nie może opierać się jedynie na analizie językowej odnośnego fragmentu umowy, wymaga uwzględnienia jej pełnej zwerbalizowanej treści, zamiaru i celu stron, a także kontekstu faktycznego, w jakim umowę uzgadniano i zawierano. Tekst dokumentu nie stanowi w związku z tym wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń woli, dopuszczalne jest sięgnięcie do okoliczności towarzyszących złożeniu oświadczenia woli, które mogą być stwierdzone za pomocą zeznań osób bezpośrednio zainteresowanych. Dla ustalenia znaczenia, jakie strony nadawały oświadczeniu woli w chwili zawierania umowy, pomocny może być również sposób jej wykonywania. Wykładnia nie może jednak pomijać zwerbalizowanej treści umowy ani prowadzić do wyników z nią sprzecznych. Napisane sformułowania i pojęcia, a także sama systematyka i struktura aktu umowy są bowiem jednym z istotnych wykładników woli stron, które powinny rozumieć tekst umowy zgodnie z zasadami składniowymi i znaczeniowymi języka, w którym została ona sporządzona.

wyr. SN z 28.2.2017 r., I CSK 250/16, Legalis

[Przejdź do księgarni →](#)